

УДК 1:37

Валерій Скотний, доктор філософських наук, професор, академік, ректор
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

МОДУСИ ВЗАЄМОДІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІРРАЦІОНАЛЬНОГО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*“Мені здається, що людський розум трохи схожий на зовсім темну кімнату, в якій є тільки декілька
маленьких отворів, котрі пропускають іззовні зображення зовнішніх і видимих предметів”.*

Дж. Локк

*У статті йдеться про те, що наука і віра нероздільні. Знання без віри – мертве. Воно обов’язково
стикається з тією межею своїх можливостей, за якою продуктивною може бути лише віра у всьому спектрі
своєї різноманітності й масштабності.*

Ключові слова: освіта, віра, наука, релігія, раціональність, ірраціональність.

*В статті йдеться про те, що наука і віра нероздільні. Знання без віри – мертве. Воно обов’язково
стикається з тією межею своїх можливостей, за якою продуктивною може бути лише віра у всьому спектрі
своєї різноманітності й масштабності.*

Ключевые слова: образование, вера, наука, религия, рациональность, иррациональность.

*Speech goes in the article however, that science and faith is inseparable. Knowledge without a faith – dead.
It necessarily runs into the that limit of the possibilities, after what productive a faith can be only in all spectrum of
the variety and scale.*

Key words: education, faith, science, religion, rationality, irrationality.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій.
Освіта та суспільство нероздільні. Це одна система, справжні масштаби якої нами поки що достеменно не усвідомлюються. Зрозуміло одне: будь-які глобальні проблеми, з якими стикається суспільство, соціум, цивілізація в цілому, неминуче позначаються і на стані сфери освіти. Водночас саме сфера освіти, відгукуючись на суспільні й цивілізаційні виклики, будучи чутливою до них, спроможна і зобов’язана здійснювати свій істотний вплив на розвиток відповідних тенденцій у суспільстві, підтримувати чи, навпаки, гальмувати їх, знаходити свої специфічні можливості розв’язання глобальних чи локальних соціальних проблем, запобігати небажаному розвитку подій.

Сфері освіти, без сумніву, належить своя – і чимала – частка відповідальності за численні негативні явища, адже причиною їх, зрештою, є сама людина, що заблукала в морі знеособленої інформації, тим самим відчутно знеособивши й саму себе, людина, зневірена у вищих духовних цінностях, що перевершують її саму, а тому неспроможна відшукати такий шлях до іншого, який би був альтернативою їх взаємного збайдужіння й наступних пошуків засобів для суто тваринного виживання.

Глобальна криза, що охопила насамперед духовну сферу людства, призвела до фактичного

розколу єдиного матеріально-духовного простору цивілізації, породила глибокий і руйнівний за своїми наслідками розрив між знанням і вірою, найнесприятливішим чином позначилася і продовжує позначатися на стані й розвитку освіти, яка сьогодні значною мірою вже втратила свої культуротворчі функції, свій вплив на моральнісні складові соціального та особистісного буття людини.

Для виходу з цієї кризи необхідні по-справжньому евристичні прориви передовсім у філософії освіти, у стратегії розвитку освітніх систем, у політиці управління цими системами, нарешті, у теорії, методології та методиці (технологіях) організації самого педагогічного процесу.

Зрозуміло, що освітній процес може бути всебічно ефективним лише за умови його цілісності, лише в єдності його навчальних, виховних і розвиваючих функцій, адже й сама особистість є єдиною та неподільною. Будь-які спроби штучного розчленування цієї цілісності, здійснення відокремленого навчального, виховного чи розвиваючого впливу на певні якості особистості заздалегідь приречені, позаяк кінець кінцем ведуть до порушення гармонії, абсолютно неприпустимих перекосів у світосприйнятті й світогляді людини.

Поняття цілісності має ключове значення для розуміння глибинних процесів формування

МОДУСИ ВЗАЄМОДІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІРРАЦІОНАЛЬНОГО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

особистості людини. Це пояснюється тим, що об'єктивно в процесі пізнання цілісної особистості завжди протистоять об'єктивно цілісний матеріально-духовний світ.

Явища й процеси матеріального світу є предметом науки, що постійно розвивається і диференціюється у своїх галузях, а явища духовного порядку, набагато складніші та загадковіші, – прерогативою переважно релігії. Наука апелює до знання, прагнучи до якнайповнішої його достовірності. Релігія – до віри, не претендуючи на використання строго доказових аргументів, задовольняючись в основному емоційно-чуттєвим сприйняттям дійсності й відповідним ставленням до неї. Однак рано чи пізно таке однобічне ставлення до цілісного світу вступає у суперечність із реальністю. І наука, і релігія дедалі частіше демонструють свою частковість у такому сепаратному існуванні і, більше того, непримиренному ставленні одна до одної. Все це обертається вкрай негативними наслідками передовсім у сфері формування світогляду людини, в її ментальності, призводить до втрати об'єктивності світорозуміння, вносить глибокий і чимраз відчутніший розкол у методологію пізнання закономірностей розвитку світу.

Знання та віра виявилися відірваними й протиставленими один одному світоглядними антиподами. Можна припустити, що глибокі витоки кризи в освіті пов'язані з глибокими кризовими явищами, які переживають і знання, і віра. Виправити такий патовий стан може лише синтез уже здобутих і нових аргументів знання та віри, їх об'єктивно необхідне взаємопроникнення і взаємозбагачення. При цьому йдеться не про реанімацію архаїчних, таких, що відходять у минуле, догматів суто релігійної віри в її традиційному розумінні, а про пошук доцільних і, отже, єдино можливих і допустимих показників світоглядної переконаності людини, без якої немислиме її повноцінне самостворення, самореалізація і життєтворчість.

Сьогодні вже очевидно, що хоронителькою та скарбницею досягнень людства в пізнанні матеріального світу є наука. Органічно поєднуючи в собі три базисні компоненти пізнавальної діяльності – цілі, процес і результат, використовуючи дедалі ефективніші методи й засоби отримання нових знань, наука досягла справді величезних успіхів у пізнанні й перетворенні природи, того цілісного об'єкта, який був і все ще залишається для людини і людства споконвічною таємницею всесвіту, невичерпною загадкою, яка стимулює щоразу нові спроби її розв'язання.

Найважливіший атрибут науки – знання. Воно дозволяє знаходити найефективніші технології перетворення різноманітних аспектів дійсності з урахуванням запитів та потреб людини, що неперервно прогресують. Таке перетворення не завжди є продуманим і прогностично доцільним. Виграючи в одному, повсякчас доводиться програвати в іншому, часто-густо значимішому й важливішому. Типовим прикладом необачності є варварське ставлення до біосфери Землі – фактична руйнація природного середовища існування людини. Серед негативних наслідків наукового, технічного й технологічного прогресу – невпинне зростання запасів смертоносної зброї масового знищення, поширення штучних і дедалі вишуканіших наркотичних препаратів та отруйних речовин, грубе й самовпевнене вторгнення власне технічних новацій у тонкі та чутливі шари духовної культури, мистецтво, освіту, медицину, інформаційну та ідеологічну сферу суспільства.

Однак кризові явища в сучасній науці проявляються не лише в її результативній частині, в бездумності й аморальності використання її досягнень. Безсумнівні і чимраз відчутніші труднощі є в самому процесі наукового пізнання, в системі доведень та аргументації, в методології й філософії науки.

В індуктивних науках, тобто в тих галузях знання, де вирішальне значення має отримання достовірних фактів у процесі спеціального поставлених експериментів і цілеспрямованих спостережень, щораз відчутнішим є вплив рівня професійної кваліфікації експериментаторів чи спостерігачів, їх світоглядна позиція, емоційний стан, особисті інтереси, що, зрештою, позначається на інтерпретації, витлумаченні отриманих даних. Ці суб'єктивні моменти, що органічно вписані в процес об'єктивного емпіричного пізнання, не могли не поставити під сумнів і всю систему обґрунтувань у цих науках, похитнули довіру до достовірності експериментально отриманих фактів.

У науках переважно дедуктивного типу відправним пунктом пізнання виступає не факт, а теорія, логічно несуперечлива, часто-густо суто умовна конструкція, висунута на підставі осмислення вже здобутого знання, в чомусь, однак, не задовільного для теоретика (за своєю повнотою, можливостями застосування, зв'язками з іншими теоріями тощо). Проте будь-яка теорія передбачає необхідність підтвердження чи, навпаки, спростування своєї істинності.

Криза дедуктивних наук (природничих та соціальних) саме й полягає в тому, що судження про реальний статус відповідної теорії, її

МОДУСИ ВЗАЄМОДІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІРРАЦІОНАЛЬНОГО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

пояснювальні й особливо прогностичні функції і можливості стають дедалі проблематичнішими, приблизними, недостатньо доказовими. Підтвердити експериментальним шляхом такі теорії, особливо ті, що стосуються проблем соціальної, духовної сфер суспільства, практично неможливо внаслідок принципової недостатності масиву фактів, необхідних для гарантування адекватної оцінки теорії. Аж ніяк не випадково у науковий вжиток для характеристики достатньо широких узагальнюючих положень було введено поняття парадигми. Вона позначає визнані всіма науковцями досягнення, котрі протягом певного часу для наукового співтовариства є своєрідною моделлю постановки проблем та їх розв'язання. Мабуть, немає потреби доводити, що критерій певних положень "визнані усіма" не є достатньо науково строгим, він фактично пов'язаний із прямою чи опосередкованою згодою між ученими, готовими йти за визнаними авторитетами в своїй царині.

У цій низці сурогатів наукового обґрунтування вельми поширені методи експертних оцінок, які також апелюють до суб'єктивних думок фахівців із наступним узагальненням цих думок, їх математичним зведенням до середнього й використанням повсякчас у відповідальних ситуаціях. Розумний консенсус виглядає респектабельніше, ніж малопродуктивні тривалі суперечки, конфлікти й дискусії, але такі суб'єктивні угоди досить віддалені від визначення справді об'єктивних наукових знань.

Недосконалість системи строгої наукової аргументації істотно підвищує роль гіпотез і правдоподібних припущень, котрі в багатьох випадках фактично підміняють собою повноцінні строго доказові теорії. Однак будь-яка гіпотеза ґрунтується не лише на базових початкових знаннях, у ній неминуче містяться елементи інтуїції та віри в можливість доведення правомірності припущень, у реальність практичного втілення теоретичних ідей, у те, що логічна несуперечливість задумів обов'язково має втілитися в пошуковий кінцевий результат тощо.

Розрив між гіпотезою і теорією (законом, закономірністю) фактично і за тривалістю переходу знання із одного (гіпотетичного) стану в інший (теоретичний) стає чимраз очевиднішим. Кількість гіпотез швидко зростає, кількість усталених теорій зростає значно повільніше. Науці доводиться мати справу з парадигмами, моделями, експертними судженнями, інакше кажучи, з вираженими у відповідній формі гіпотезами. У нинішніх умовах кризи доведення

й аргументації теорії критерієм науковості певного теоретичного положення є не стільки його верифікованість (можливість перевірки достовірності), скільки фальсифікованість. Іншими словами, доти, доки відповідна гіпотеза не спростована (не фальсифікована), вона може і навіть повинна служити науці, стимулюючи пошук ефективних розв'язків, сприяючи творчій боротьбі ідей у пошуках істини. В цьому сенсі будь-яка гіпотеза завжди залишається відкритою для подальшої перевірки.

В умовах кризи сучасна наука змушена мімікрувати, змінювати свій імідж незаперечного арбітра в пізнанні й доцільному перетворенні світу, приборкувати свої претензії на фундаменталізм та надійність критеріїв людської діяльності, тверезіше оцінювати свої реальні і, на жаль, досить обмежені можливості в створенні гармонійного матеріального і духовного середовища існування людини й людства.

Звісно, все висловлене не означає неминучої загибелі науки як такої. Загибель загрожує тій науці, що "не перебудувалася" й продовжує претендувати на можливість лише власними, переважно технократичними методами здобувати знання, котре претендує на істинність в останній інстанції. Однак знання без віри – мертве. Воно обов'язково стикається з тією межею своїх можливостей, за якою продуктивною може бути лише віра у всьому спектрі своєї різноманітності й масштабності: від віри в доцільність ще не доведеної, але й не спростованої часткової гіпотези до віри в існування ірраціональних, непізнаних духовних сил, які гармонізують матеріальне й духовне буття людини і людства.

Отже, наука і віра, знання і віра нероздільні. Показовим є й власне лінгвістичний аспект цієї природної єдності, що проглядається у таких поняттях, як "достовірність", "перевірка", "вірогідність" і навіть у цілком не українському слові "верифікація", тобто в поняттях, які належать, здавалося б, переважно до категоріального апарату релігії, корінний компонент якої "замішаний" на понятті "віра". І нехай це лише зовнішній, неістотний нюанс, але навіть у ньому закладений мудрий сенс усеєдності світоглядних категорій пізнання.

Зрозуміло, що знання не вичерпується поняттям "наука", як і віра – поняттям "релігія". Знання, що претендує на цілісність відображення відповідних аспектів об'єктивної дійсності, не може обходитися без віри в міру проникнення у чимраз глибинніші шари сутності світобудови. Тут можна було б скористатися афоризмом: якщо знання породжує запитання, то віра відповідає на

МОДУСИ ВЗАЄМОДІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІРРАЦІОНАЛЬНОГО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

них. Знання, що запитує, є багатшим від знання, що відповідає. Віра, що усвідомлюється, набагато сильніша за віру суто чуттєву, емоційну, нерerefлексовану.

Бастіоном віри, творцем та охоронцем духовного комфорту людини й суспільства, їх втіхою й останньою надією здавна була релігія у її найзагальнішому, феноменологічному сенсі, незалежно від наявності численних релігійних конфесій, сект, їх історично усталеної специфіки, культових та ритуальних особливостей. При всій відмінності між існуючими в сучасному світі релігійними течіями їх поєднує головне – віра в абсолютну мудрість творця, любов до нього, надія на спасіння й вічне життя після фізичної смерті.

Віра, надія, любов... Ця триєдність, тріада, це, говорячи сучасною мовою, системне світоглядне кредо певною мірою характеризує сутність світосприйняття й світобачення не лише християнства, але й фактично будь-якої релігії. Як би далеко не відійшло людство від примітивних язичницьких вірувань, від умовної атрибутики здійснення релігійних обрядів, від примарної наївної спроби втекти від повсякденних реалій життя у світ відстороненої споглядальності, стерильної духовної чистоти і не ускладненої раціональними аргументами віри, по-справжньому залишитися непохитною видатна роль релігії у формуванні духовного простору цивілізацій, що змінюють одна одну, в самому процесі її культуротворення. Саме релігія принесла у світ власне уявлення про абсолютні цінності буття, цінності не стільки матеріальні, скільки духовні, моральні. Питання про джерела походження цих цінностей, їх справжній сенс врешті-решт – справа совісті кожної вільної людини. Важливим є сам факт їх існування, їх критеріальне значення, їх вища цілепокладаюча та смислотворча функція.

Людству, що стає дедалі розумнішим та освіченішим, у всьому хотілося б дійти до суті, зрозуміти й пояснити досі непояснене, вибудувати логічний ланцюг змістових, а не лише емоційних умовиводів, навіть стосовно тих явищ, котрі не вкладаються у звичні стереотипи свідомості й усвідомлення. І релігії, як це не парадоксально звучить, потрібні свої, по можливості, переконливі аргументи.

До пори до часу ці аргументи могли бути знайдені в межах самої релігії, у зіставленні відповідних трактувань релігійних текстів, в ерудованості й красномовстві священнослужителів, у надійності власне психологічних мотивів і механізмів віри, в природному бажанні кожного не лише знати, а й вірити. Навіть на первісних етапах зародження певної релігії завжди

відчувалося прагнення переконати віруючих в об'єктивних витоках їхньої віри, відповідно довести унікальність саме даного різновиду релігійного світосприйняття. Фактично саме на це були спрямовані зусилля, пов'язані зі спорудженням величних храмів, створенням приголомшливих за силою свого емоційного впливу творів релігійного живопису й музики, складанням багатотомних богословських трактатів і священних книг. Це і є та сама аргументація, ті знання, без яких уже не може обійтися жодна релігія світу.

Саме в цій сфері давно ведуться повноцінні наукові пошуки, покликані, як і належить будь-якій науці, знайти обґрунтування відповідних фактів (наприклад, місця та часу або смерті святих будь-якого рангу, дослідження їх цілком земного родоводу, ідентифікації останків та уцілілого одягу, витлумачення пророцтв, що здійснилися, легенд тощо). І в цій царині є свої теорії, гіпотези, постулати й принципи, свій специфічний поняттєво-категоріальний апарат, свої ідеї та методи. Та й саме віровчення – це за своїм “науковим” статусом, вираженим у категоріях науки, не що інше, як своєрідна дедуктивна теорія, більш чи менш аргументована гіпотеза, своєрідна суспільна парадигма, що обслуговує людські потреби у вірі доти, доки існують чи доки дана релігія й віра не будуть з якихось причин у своїй основі спростовані.

Усі ці факти примушують глибше подивитися на трактування суперечності між релігією й наукою. Як зазначає А. Уайтхед, “усі наші думки виявляються хибними, якщо ми будемо думати, що означена дилема обмежується сферою суперечностей між релігією й наукою і що в цьому протистоянні релігія завжди помилялась, а наука завжди мала рацію. Реальні факти, що стосуються справи, є набагато складнішими і не можуть бути узагальнені в таких простих термінах” [8].

Будучи одним із фундаторів ідеї синтезу науки і релігії, А. Уайтхед відстоював думку, що наука і релігія є двома способами вираження фундаментального досвіду людства, які перебувають у нерозривній єдності один з одним. “Якщо релігія претендує на адекватне вираження істини, то... вона постійно повинна змінюватися в міру розвитку наукового знання... Прогрес науки повинен знаходити своє відображення в постійно зростаючій кодифікації релігійної думки” [9].

Віра вже не може обійтися без знання, але не можна не бачити, що сучасне релігійне знання за своєю суттю є знанням вторинним, воно зводиться в основному до тлумачення, інтерпретації, спроб пояснення відповідних віровчень. Подібне витлумачення, природно,

МОДУСИ ВЗАЄМОДІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ІРРАЦІОНАЛЬНОГО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

припускає й боротьбу ідей, і певні зіставлення та порівняння. Багатотомні богословські трактати виявляють безумовну ерудицію їх авторів, священні книги скрупульозно описують й потрактовують найдокладніші обставини, що супроводжують становлення й розвиток віровчень, заслуги їх творців.

Однак при всьому цьому таке знання є вторинним. Первинною ж є тільки і лише віра в її передовсім чуттєвому, емоційному розумінні.

Парадокс будь-якої релігії полягає в тому, що в своїй основі вона апелює до аксіоматики, приймаючи висхідні засади віри як істину, що не потребує спеціальних доведень. Аргументуються й обґрунтовуються лише тлумачення та інтерпретації цих аксіоматичних висхідних настанов віри, що само собою нелогічно, адже, як відомо, аксіоматичні положення взагалі не потребують доведень. Але якщо це так, будь-яку релігію слід сприймати лише як глобально виражену гіпотезу, котра, апелюючи до найскладніших світоглядних проблем, цілком зрозуміло, потребує доведення своєї істинності, доказів фактично, а не лише багатослівних інтерпретацій тих численних і різноманітних аксіоматично висунутих положень, які за своїм змістом можуть бути сприйняті тільки на віру.

Можна допустити, що віра постійно буде відриватися від релігії як єдиного, позаконкурентного свого носія, вона перейде в нову якість, що не буде потребувати аксіоматичних апеляцій лише й винятково до ірраціонального, вона щораз більше буде сприйматися як компонент, який необхідно доповнює знання на перетині пізнаного й непізнаного в процесі верифікації чи, навпаки, фальсифікації наукових та релігійних гіпотез. Водночас віра, навіть у своєму оновленому, раціональному розумінні, ніколи не втратить своєї найвищої світоглядної значущості як первісної критеріальної основи життєвих ідеалів і пріоритетів людської поведінки, самого сенсу людського життя [3].

Жодної прийнятної альтернативи синтезу знання та віри фактично не існує. Альтернативою можуть бути лише глобальне невігластво, моральна розпуста, заперечення і знання, і віри, суцільний нігілізм і світоглядний агностицизм, уседозволеність та елементарні лінощі, котрі знищують саме бажання брати участь у пізнанні і перетворенні світу. Це і є саме та духовна деградація, яка дедалі загрозливіше нависає над розгубленим і вже майже загнаним у світоглядний глухий кут релятивістської свідомості людством, що не знаходить прийнятних та обнадійливих

відповідей на чимраз гостріші життєві проблеми ні у відносному за своєю достовірністю знанні, ні в такій же відносній у своїй бездоказовій аксіоматичності вірі.

Однак якщо рятівний світоглядний синтез є принципово необхідним і можливим і, навіть більше, може бути керованим, то цілком природно виникає питання про конструктивні механізми цієї бажаної інтеграції, про ті єднальні елементи, ті “мостики”, котрі можуть бути використані для постійного наближення, взаємопроникнення і взаємозбагачення сфер, що інтегруються. Цей механізм не може спиратися лише на словесно виражені побажання чи умоглядні конструкції філософського гатунку. Філософія, на жаль, переживає свою власну кризу, пов’язану з технологічною недолугістю філософського знання, з його безмежною абстрактністю й практико-орієнтованим безсиллям, що дедалі більше загрожує звести філософію в її загальному розумінні й диференційованих відгалуженнях до рівня утопічних, безплідних доктрин.

На щастя, для людства пошуковий світоглядний синтезатор уже існує. Таким синтезатором, таким єднальним елементом може й повинна стати сфера освіти, яка вже за своїм змістом, своїм покликанням та світоглядною ємкістю є прикладом природного, органічного взаємозв’язку знання та віри.

Звісно, за жодних обставин освіта не зуміє замінити собою науку в тому її сенсі, котрий пов’язаний із здобуванням об’єктивно нового знання. Функції науки й освіти істотно відмінні. Однак, що важливо підкреслити, вони не абсолютно відмінні. Поняття “нове знання” може відрізнятися за рівнем об’єктивності цієї новизни, але в умовах відносності самого знання і поняття “новизна” виявляється досить відносним.

Так само освіта не може (і не повинна) підміняти собою релігію як носія віри в явища ірраціонального, містичного, трансцендентного типу, які потребують не стільки розумного пояснення, розчленованого й ретельно деталізованого, скільки “схоплення” явища цілком, без зайвих напівтонів і нюансів, немовби в готовому заданому вигляді; релігію, що висуває перед людиною грубу альтернативну дилему, пов’язану з відповідями лише “так” або “ні”. Якщо “вірую”, то безумовно, без зайвих запитань, цілком і повністю, якщо “не вірую”, то настільки ж однозначно, категорично, навіть войовничо, агресивно.

1. Герук С. Школа и Церковь – трудные пути сотрудничества //Бюллетень релігійної інформації. – 1999. – №4 (62). – С. 311.

2. Там само. – С. 294.

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ У ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ В ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ

3. Гершунский Б.С. Философия образования XXI века. – М., 1998. – С. 235 – 236.

4. Кочан Н. Відокремлення школи від церкви в координатах відкритого суспільства // Людина і світ. – 2000. – № 9. – С. 41.

5. Свобода совести в современном демократическом государстве и обществе. – М., 1996. – С. 94 – 95.

6. Скотний В.Г. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. – Київ – Дрогобич, 2003. – С. 218.

7. Там само. – С. 219.

8. Уайтхед А.Н. Религия и наука. – М., 1990. – С. 451.

9. Там само. – С. 458.

(Продовження статті див. у наступному числі журналу №6 (65) 2010).

Стаття надійшла до редакції 26.02.2010

УДК 377 (063)

Василь Мадзігон, доктор педагогічних наук, професор,
академік Академії педагогічних наук України
директор Інституту педагогіки АПН України

Мирон Вачевський, доктор педагогічних наук, академік АН ВО України,
професор кафедри менеджменту, маркетингу і підприємництва
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ У ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ В ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ

У статті досліджується питання про розвиток міжнародного маркетингу в зовнішньоторгівельній політиці держави та вивчення курсу маркетингу в школах, ліцеях, коледжах і ВНЗ для формування та підготовки фахівців ринкової економіки.

Ключові слова: освіта, навчання, ринок, конкуренція, принципи, компетенція, прогрес, фахівці, розвиток, виховання.

В статье исследуется вопрос о развитии международного маркетинга в внешне торговой политике государства и изучения курса маркетинга в школах, лицеях, колледжах и ВУЗАХ для формирования и подготовки специалистов рыночной экономики.

Ключевые слова: образование, учеба, рынок, конкуренция, принципы, компетенция, прогресс, специалисты, развитие, воспитание.

In the article a question is investigated about development of the international marketing in the policy of outwardly trade of the state and study of marketing course in schools, lyceums, colleges and INSTITUTES of higher for forming and preparation of specialists of market economy.

Key words: education, studies, establishments, market, competition, principles, jurisdiction, progress, specialists, development, education.

Актуальність теми. Міжнародний маркетинг у міжнародній (світовій) торгівлі – це сфера міжнародних товарно-грошових відносин, або сукупність зовнішньої торгівлі всіх країн світу. Його ще можна трактувати як відносини країн з метою вивезення (експорту) та ввезення (імпорту) товарів та послуг, як відзначає В. Козик у роботі [8].

Під торговельною політикою розуміють державну політику, яка впливає на обсяги зовнішньої політики через податки, субсидії та прямі обмеження на експорт або імпорт, як відзначає Ю. Батал [3].

Незважаючи на те, що зовнішня торгівля призводить до зростання економічного добробуту всіх країн – як експортерів, так і імпортерів, на

практиці вона ніде не розвивалась вільно, без втручання держави на принципах міжнародного маркетингу.

Міжнародний маркетинг та його принципи, які використовує держава для регулювання міжнародної торгівлі, можна розділити на тарифні (що ґрунтуються на застосуванні митних податків) та нетарифні (квоти, ліцензії, субсидії, демпінг), та інші чинники міжнародної діяльності. Ступінь активності у світовій торгівлі є однією з головних ознак участі країни в міжнародних економічних відносинах.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми маркетингу та його вивчення у ВНЗ присвячено значну кількість навчальної літератури відомих вітчизняних авторів: Л.В. Балабанова [1], М.В. Вачевський [4], С.С. Гаркавенко [5],